

Зовнішнє незалежне оцінювання як складова системи оцінювання якості освіти: соціально-педагогічні ризики

Ю.О. Жук, канд. пед. наук, доцент,
Інститут педагогіки НАПН України

Зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) навчальних досягнень учнів реалізується нині в Україні як ЗНО навчальних досягнень осіб, які виявили бажання вступити до вищих навчальних закладів України. На наш погляд, впровадження ЗНО є першим кроком до створення в Україні повноцінної системи оцінювання якості освіти. Однак нині відчуваються спроби поширити результати ЗНО для визначення певних характеристик системи освіти в Україні. Наша держава не перша, у якій впроваджується система централізованого стандартизованого оцінювання рівня навчальних досягнень учнів. Ми маємо змогу врахувати досвід країн, у яких аналогічні системи вже впроваджено.

Аналіз світового досвіду, зокрема, показує, що система оцінювання, яку розроблено для вирішення однієї проблеми (відбір випускників середньої школи для вступу до вищих навчальних закладів), не здатна вирішувати іншу проблему (оцінювання роботи закладу освіти, рівень кваліфікації учителів тощо). Не чітке розуміння цільової функції ЗНО, тобто розуміння ЗНО як системи глобального стандартизованого оцінювання, що може одночасно ранжувати і «відбирати» випускників середньої школи для продовження навчання у вищих навчальних закладах, визначати рівень засвоєних знань (освітня сертифікація), оцінювати якість системи освіти в цілому та якість її складових, викликано, на наш погляд, недоліками роз'яснювальної роботи, вадами трактування завдань ЗНО у засобах масової інформації. Так, наголошення тезису про те, що впровадження ЗНО є заходом, спрямованим на «боротьбу з корупцією», сформував у суспільстві розуміння, що ця «боротьба» є системоутворюючим фактором ЗНО. Це, зазвичай, ініціювало зміщення уваги суспільства від проблеми доступності до освіти і визначення її якісних параметрів до результативності ЗНО у «боротьбі з корупцією».

Специфічна проблема «боротьби з корупцією», як показує світовий досвід, у деяких країнах (здебільшого з недостатньо розвинутими демократичними традиціями) виражена у недовірі до вчителів з боку держави. На наш погляд, учитель був і залишається центральною фігурою в системі освіти, пониження ролі учителя може призвести до невиправних наслідків.

Нині ми бачимо, що впровадження ЗНО формує в освітній системі України додаткові вимоги поряд з тими, що вже існують у системі (психолого-педагогічні, організаційно-технологічні, фінансові тощо), супроводжується індивідуальними, груповими і загальносистемними конфліктами. Так, певні педагогічні технології, які були сформовані в існуючій системі освіти, мають знайти підтвердження своєї продуктивності в умовах незалежного оцінювання, або бути спростовані й замінені продуктивнішими. З іншого боку, набутий досвід впровадження ЗНО в Україні показує, що система оцінювання має враховувати особливості існуючої системи освіти, а її розвиток має бути спрямований у напрямках досягнення більшої гнучкості й різноманітності стосовно методів організації та інструментарію оцінювання. На наш погляд, зосередження організації і керування системою оцінювання на загальнодержавному рівні в одній установі утруднює розвиток системи у названих напрямках. Треба враховувати той факт, що система оцінювання якості освіти має впроваджуватися поступово, в міру перетворення самої системи освіти.

Основним інструментом вимірювання рівня навчальних досягнень учнів у системі ЗНО обрано тестові технології. Як відомо, тестові формати оцінювання навчальних досягнень «нечутливі» до певних характеристик особистості, які важливі для її продуктивного навчання у вищій школі, але принципово не можуть бути перевірені в процесі стандартизованого тестування. Розширення спектра методів педагогічних вимірів, удосконалення педагогічного інструментарію стає важливим завданням педагогічної науки.

Таким чином, можна констатувати, що вектор мети стандартизованого незалежного оцінювання як рівня навчальних досягнень учнів, так і системи освіти в цілому, спрямовується відповідно до розуміння державою суспільної корисності їх, процес запровадження названих систем формує певні соціально-педагогічні ризики, враховування і подолання яких має стати головною метою діяльності не тільки системи управління освітою, а й педагогічної науки України.

Жук Ю.О. Зовнішнє незалежне оцінювання як складова системи оцінювання якості освіти: соціально-педагогічні ризики/ Ановані результати науково-дослідної роботи Інституту педагогіки за 2008 рік: інформаційне видання. – К.: Педагогічна думка, 2009. – С. 115-117.